

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА
Кафедра загального та прикладного мовознавства і слов'янської філології

АНДРЕЄВА ОЛЕКСАНДРА ВІТАЛІЇВНА

Допускається до захисту:
В.о. завідувача кафедри
Загального та прикладного
мовознавства і слов'янської
філології, к. філол. наук,
доцент

_____ І.В. Гарбера
« _____ » _____ 2024 р.

**МОВНА ОСОБИСТІСТЬ СЕРГІЯ ЖАДАНА (НА МАТЕРІАЛІ
ПОЕТИЧНИХ ЗБІРОК)**

Спеціальність 035 Філологія
Освітньо-професійна програма 035.10 Прикладна лінгвістика

Кваліфікаційна робота

Науковий керівник:
Е.О. Кравченко, доцент
кафедри загального та прикладного
мовознавства і слов'янської філології
д.філол наук, доцент

Оцінка: _____ / _____ / _____

Голова ЕК: _____

Голова ЕК: _____

_____ (підпис)

Вінниця 2024

АНОТАЦІЯ

Андрєєва А.В. Мовна особистість Сергія Жадана (на матеріалі поетичних збірок). Спеціальність 035 «Філологія», освітньо-професійна програма «Прикладна лінгвістика». Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця, 2024, 66 с.

У кваліфікаційній роботі здійснено типологічний та лінгвостилістичний аналіз мовної особистості Сергія Жадана на базі його творів («Цитатник», «Пепсі», «Марадонна», «Ефіопія», «Ворошиловград», «Інтернат», «Депеш Мод», «Життя Марії», «Антенa», «Балада про війну і відбудову»,). Подано основні поняття мовної особистості, критерії її оцінки та загальні характеристики за якими проведено аналіз. Розглянуто лейтмотиви творів Сергія Жадана, особливості лексики її функціонування у текстах.

Ключові слова: мовна особистість, типологія мовної особистості, мовна ідентичність, мотиви творів.

Andreeva A.V. Serhiy Zhadan's linguistic personality (based on poetry collections). Specialty 035 "Philology", Program "Applied Linguistics". Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, 2024.

The qualification work presents a typological and linguistic-stylistic analysis of Serhiy Zhadan's linguistic personality based on his works ("Citation Book", "Pepsi", "Maradonna", "Ethiopia", "Voroshilovgrad", "Boarding School", "Dep  ch   Maud", "Life of Mary", "Antenna", "Ballad of War and Reconstruction"). The basic concepts of linguistic personality, criteria for its evaluation and general characteristics used for the analysis are presented. The leitmotifs of Serhiy Zhadan's works and the peculiarities of its functioning in the texts are considered.

Keywords: linguistic personality, typology of linguistic personality, linguistic identity, motifs of works.

ЗМІСТ

Вступ	4
Розділ 1. Теоретичні основи дослідження мовної особистості	6
1.1. Поняття мовної особистості в сучасній лінгвістиці	6
1.2. Особливості художнього мовлення як вираження мовної особистості	12
1.3. Мовна особистість письменника: методологічні аспекти дослідження	14
Розділ 2. Лінгвостилістичні особливості творчості Сергія Жадана	18
2.1. Основні теми й мотиви у творах Сергія Жадана	18
2.2. Художня мова як відображення мовної особистості автора	29
2.3. Функціонування розмовної лексики, неологізмів, жаргонізмів та діалектизмів у творчості Сергія Жадана	32
Розділ 3. Особливості відображення мовної особистості Сергія Жадана через призму його творів	50
3.1. Автобіографічні елементи як складова мовної особистості автора	50
3.2. Типологія мовної особистості Сергія Жадана	53
Висновки	65
Список використаної літератури	67

ВСТУП

Актуальність кваліфікаційної роботи полягає у зростаючому інтересі до творчості Сергія Жадана як одного з найвизначніших сучасних українських письменників, чия мовна особистість відображає суспільні, культурні та ідеологічні реалії України. Його твори є яскравим прикладом поєднання літературної майстерності з глибокою соціальною аналітикою, а його мова – унікальним засобом передачі настроїв, переживань і поглядів сучасного покоління. Дослідження мовної особистості Жадана дозволяє виявити, як мовні засоби формують авторський стиль і передають світогляд митця, а також відображають українську ідентичність у контексті глобалізованого світу.

Мета кваліфікаційної роботи – дослідити мовну особистість Сергія Жадана через аналіз його творів, зокрема стилістичних, лексичних і тематичних особливостей, які формують унікальність його художнього світу.

Завдання роботи

- Визначити поняття мовної особистості в лінгвістичних дослідженнях і окреслити його зв'язок із творчістю письменників.
- Проаналізувати лексичні та стилістичні особливості текстів Сергія Жадана.
- Виявити роль мовних засобів у передачі ідеологічного та культурного контексту в його творах.
- Дослідити автобіографічні елементи та їхній вплив на формування мовної особистості письменника.

Новизна проведеного дослідження полягає у всебічному аналізі мовної особистості Сергія Жадана, зосередженому на вивченні її лінгвістичних аспектів, типологічних характеристик та автобіографічного впливу, що визначає стильову й тематичну своєрідність його творчості. Вперше було

здійснено комплексний підхід до вивчення мовної особистості автора, який охоплює не лише особливості художнього мовлення, але й глибокий зв'язок між автобіографічними чинниками, суспільними реаліями й мовними засобами, які формують індивідуальність письменника.

Об'єкт дослідження поетичні твори, що увійшли до збірок Сергія Жадана («Цитатник», «Пепсі», «Марадонна», «Ефіопія», «Ворошиловград», «Інтернат», «Депеш Мод», «Життя Марії», «Антенa», «Балада про війну і відбудову»)

Предмет дослідження – мотиви, теми, образи, що пронизують творчість Жадана, а також специфічні риси його індивідуального стилю. Особлива увага приділяється зв'язку історичних і соціальних обставин із подіями, відображеними у текстах автора, їхній ролі у формуванні світогляду та творчого методу письменника. У дослідженні аналізуються також мовно-стилістичні засоби, що втілюють мовну особистість Жадана, включно з лексичними інноваціями, стилістичною варіативністю, а також тематичним спрямуванням його творів.

Теоретичне значення роботи визначається її внеском у розвиток лінгвістичних та літературознавчих студій. Дослідження може слугувати відправною точкою для подальшого аналізу мовної особистості Сергія Жадана, зокрема її когнітивних, комунікативних і стилістичних проявів. Матеріали роботи сприяють осмисленню зв'язків між літературним текстом, історичним контекстом та особистістю автора. Крім того, дослідження розкриває, як лексико-стилістичні засоби формують мовну ідентичність у контексті сучасної української літератури.

Структура роботи: складається зі вступу, 3-х розділів, висновків, списку використаної літератури.

Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ

1.1. Поняття мовної особистості в сучасній лінгвістиці

Протягом досить тривалого часу мова досліджувалася у відриві від контекстів, мовних просторів і мовних ситуацій. Мова була інструментом передачі думок і досліджувалась як цей інструмент, без акцентуванні на смислах, обставинах та людях, які використовують мову. Зміна векторів дослідження мовного простору спричинила народження цілком нових понять, термінів і термінологічних апаратів. Одним із таких понять є «мовна особистість».

Мовна особистість є інтегративною ідеєю, яка пов'язана з усіма галузями дослідження мови і, з іншого боку, усуває поділ між дисциплінами, що досліджують індивіда, оскільки немає можливості досліджувати людину без її мови. Розглядати мовну особистість означає проникати в історію мови, досліджувати інтелектуальний розвиток особистості з точки зору мови, її емоційне формування. Тому при дослідженні цієї проблеми необхідно звертатися не лише до лінгвістичних джерел, а й до літератури з історії, соціології, психології та всіх інших суспільних наук, оскільки саме в особистості сходяться всі гуманітарні науки. [1]

Мовна особистість є одним із ключових об'єктів сучасних лінгвістичних досліджень. Багатопланове пояснення цього погляду українські вчені визначають як питання мовного, комунікаційного та національного становлення.

Ф. Бацевич визначає мовну особистість як людину, здатну породжувати й осягати мовлення, яке виділяється складністю, точністю й

глибоким відображенням дійсності [2]. Вчений вважає, що мовна особистість формується шляхом засвоєння мовної системи, яка охоплює лексичні, граматичні та стильові засоби.

У "Короткому тлумачному словнику лінгвістичних термінів" мовна особистість трактується як поєднання мовної компетенції, прагнення до творчого самовираження і здатності до автоматичного виконання мовних дій. Ця особистість несе в собі відбиток суспільно-соціального та культурного середовища, в якому вона формується [3].

Л. Мацько розглядає мовну особистість як узагальнений образ носія мовної свідомості, національної мовної картини світу, мовної культури й традицій. Вона підкреслює, що мовна особистість є ключовим елементом збереження та трансляції культурних цінностей і традицій [4].

М. Пентилюк наголошує, що мовна особистість – це людина, яка володіє високою мовною культурою, здатна легко й вільно висловлюватися з різних питань, дбає про якість свого мовлення та його вдосконалення [5].

І. Гудзік вважає, що мовна особистість має розглядатися через аналіз текстів, які вона створює. Тексти є показником оволодіння мовними засобами (лексикою, граматиною) та відображають мотиви, цілі й установки мовця [6].

Л. Струганець доповнює це визначення, стверджуючи, що мовна особистість – це мовець, який свідомо й творчо володіє мовою, використовує її як засіб самовираження і соціалізації. Вона підкреслює зв'язок мовної особистості з національною культурою та духовними цінностями [7].

Дослідження мовної особистості суттєво розвинув М. Вашуленко, який розглядає мовну особистість через призму мовленнєвої діяльності. На його

думку, це людина, яка використовує мову як засіб комунікації та самореалізації, демонструючи високу культуру спілкування [8].

Ключові компоненти формування мовної ідентичності відстежують і українські вчені. Так, Н. Голуб пропонує виокремлювати аксіологічний (ціннісний), теоретико-пізнавальний і культурологічний аспекти. Вона підкреслює, що лінгвальна особистість не є чимось вродженим, а зростає під час навчання, виховання, соціалізації та самореалізації особистості в конкретному мовно-культурному середовищі [9].

Проаналізувавши погляди українських мовознавців, можна сформулювати визначення, яке звучить так:

Мовна особистість – це багатокомпонентний феномен, який об'єднує почуття мовних можливостей, комунікативні здібності, культурні та соціальні установки, які знаходять своє відображення в мовленнєвій діяльності, текстах, стилі спілкування та способах вираження світогляду. Вона набувається в процесі навчання, виховання, соціалізації та самореалізації особистості в певному лінгвокультурному середовищі.

Дослідження мовної особистості – це складний міждисциплінарний процес, що включає аналіз її мовної, когнітивної, комунікативної та соціокультурної складових. Важливо зазначити, що у сучасній лінгвістиці також існують дві концепції: мовної особистості та комунікативної особистості. На початку досліджень у цій галузі саме ці два концепції стали основою для трьох основних підходів до визначення взаємозв'язків між цими поняттями та загалом для вибору моделі мовної особистості.

Розмежування понять мовної та комунікативної особистості:

- Поняття "мовна особистість" розглядається ширше за поняття "комунікативна особистість" (мовна особистість включає когнітивні та мисленнєві аспекти)[10].

- Деякі дослідники ототожнюють ці поняття, вважаючи мовну особистість частиною комунікативної діяльності.

- У межах третього підходу комунікативна особистість вважається ширшим поняттям, яке охоплює не лише мовні, але й невербальні засоби комунікації.

Досліджуючи поняття мовної особистості дослідник сам має змогу обирати якого погляду дотримуватися. У нашій роботі буде розглянуто поняття мовної особистості за першим підходом – розглянемо його як ширше поняття ніж комунікативна особистість, включимо до дослідження когнітивні та мисленнєві аспекти.

Залежно від концепції дослідники також виділяють і моделі мовної особистості. Наприклад, Ю. Караулов пропонує трирівневу структуру мовної особистості:

1. *Вербально-семантичний рівень* – відображає ступінь володіння мовою, включаючи лексичні, фонетичні та граматичні засоби.
2. *Лінгво-когнітивний рівень* – передає систему цінностей, ідей, концептів та картину світу мовця.
3. *Прагматичний рівень* – включає мотиви, цілі та інтереси мовної особистості [11].

Г. І. Богін розробив модель "мовної особистості" у вигляді кубу (нараховує 60 параметрів), яка враховує мовні аспекти, види мовленнєвої

діяльності (читання, письмо, говоріння, аудіювання) та рівні їхньої якості. Залежно від цього, дослідник виокремлює п'ять рівнів мовної особистості що відбивають етапи її розвитку: 1) рівень правильності (оволодіння достатнім лексичним запасом та правилами конструювання висловлення в даній мові); 2) рівень сформованості внутрішнього мовлення; 3) рівень насиченості засобів вираження мови (лексичні, граматичні, фонетичні); 4) рівень адекватності вибору мовних засобів (вміння оцінювати комунікативні невдачі); 5) рівень адекватного синтезу [12].

У сучасній лінгвістиці мовна особистість досліджується через низку типологій, які дозволяють визначити особливості мовлення і спілкування людини.

Типологія мовної особистості

1. Критерій індивідуальності та колективності використання мовних засобів.

В. І. Карасик виокремлює:

- Егоцентричну мовну особистість, яка насичує мовлення яскравими та нестандартними виразами;
- Соціоцентричну мовну особистість, яка використовує шаблонні мовленнєві формули, щоб підкреслити соціальний статус або диференціювати співрозмовників за принципом "свій/чужий" [13].

2. Критерій внутрішньо-національної мовленнєвої культури.

О. Б. Сиротиніна запропонувала класифікацію мовної особистості на основі мовленнєвих стилів: елітарна, середньо літературна, літературно-розмовна, фамільярно-розмовна, розмовна, народна. Останній тип передбачає використання діалектних або народних елементів мовлення [14].

Синкретичні домінанти

Синкретичні домінанти поєднують риси мовної та комунікативної особистості. За критерієм ступеня кооперації виокремлюють:

- *Конфліктний тип*: демонструє негативне ставлення і прагне нав'язати свою думку.
- *Центрований тип*: зосереджений на власному вираженні, ігноруючи співрозмовника.
- *Кооперативний тип*: погоджується зі співрозмовником, навіть якщо не розділяє його поглядів [15].

Мовленнєві стратегії

Залежно від мовленнєвої стратегії можна визначити такі типи мовної особистості:

- *Інвективний*: схильність до лайки.
- *Куртуазний*: дотримання правил етикету, але емоційна реакція може виражатися через плач.
- *Раціонально-евристичний*: акцент на логіці та раціоналізмі, з можливими емоційними реакціями, наприклад сміхом.

Мовна особистість є багатограним феноменом, що охоплює як мовну, так і когнітивну, комунікативну і культурну сфери діяльності людини. Її дослідження допомагає зрозуміти, як індивід використовує мову для самовираження, адаптації до соціуму і відображення свого світогляду. Відмінності в моделях і підходах до вивчення мовної особистості

зумовлюють її значення як предмета міждисциплінарного аналізу, що поєднує лінгвістику, психологію, культурологію та соціологію.

1.2. Особливості художнього мовлення як вираження мовної особистості

Художнє мовлення є однією з найважливіших форм вираження мовної особистості, оскільки воно дозволяє автору не лише реалізувати мовну компетенцію, але й передати систему цінностей, культурні орієнтири та емоційний стан. У художньому тексті письменник створює унікальний мовний простір, через який розкривається його особистість як мовця. У цьому контексті особливо показовою є творчість Сергія Жадана, яка яскраво ілюструє багатогранність мовної особистості, а також її соціокультурні, когнітивні й естетичні аспекти.

Художнє мовлення є специфічним видом мовленнєвої діяльності, що виконує не лише комунікативну, але й естетичну функцію. Як зазначає Л. Мацько, художнє мовлення відображає мовну картину світу автора, його стиль, мовну культуру та здатність до естетичного самовираження [16, с. 15].

Основними характеристиками художнього мовлення є:

- **виразність**, досягнута за допомогою засобів художньої образності (метафор, епітетів, символів);
- **багатозначність**, яка забезпечує тексту відкритість до різних інтерпретацій;
- **емоційність**, що встановлює глибокий зв'язок із читачем;
- **індивідуальність**, яка відображає унікальний стиль автора.

Ці характеристики яскраво проявляються у творах Сергія Жадана. Наприклад, у романі *«Ворошиловград»* він використовує метафоричні образи дороги, яка символізує не лише географічний простір, але й внутрішній пошук себе: *«Це дорога, яка приводить тебе назад. До місця, яке ти маєш зрозуміти, щоб знайти себе»*.

Мовна особистість письменника найповніше розкривається у художньому тексті, де поєднуються когнітивні, емоційні та естетичні компоненти. На думку Л. Струганець, художнє мовлення є способом ідентифікації автора в його культурному й соціальному середовищі, а також інструментом вираження національної мовної картини світу [7, с. 135].

Художнє мовлення є продуктом свого часу, оскільки воно відображає історичні, соціальні й культурні реалії, які формують мовну особистість письменника. Як зазначає М. Пентилюк, мова є не лише засобом комунікації, але й способом відображення національної ідентичності [5, с. 80].

Жадан використовує мову як інструмент для передачі соціокультурних реалій України. У романі *«Ворошиловград»* автор зображує пострадянську дійсність через діалоги героїв, описи місць і подій, які передають дух часу: *«Це місто, яке забуло, як жити. Але пам'ятає, як виживати»*.

Емоційність є однією з ключових характеристик художнього мовлення, що дозволяє письменнику встановити контакт із читачем. У творах Жадана емоції передаються через інтерактивність тексту, експресивну лексику та глибокі образи. Наприклад, у романі *«Інтернат»* використовується експресивна мова, яка передає стан героя в умовах війни: *«Війна ніколи не залишає тебе. Вона завжди знаходить спосіб нагадати, що ти її частина»*.

Художнє мовлення є одним із найпотужніших засобів вираження мовної особистості, оскільки письменник може передати через текст свої цінності, ідеї, емоції та навіть стиль мислення. У творчості Сергія Жадана це особливо помітно з багатства лексики та яскравих образів, яким вдається викликати емоційний відгук. Дослідження художнього мовлення Жадана дає змогу дійти остаточного висновку, що його тексти є не лише літературними творами, але й соціокультурними документами, які відображають сучасну Україну.

1.3. Мовна особистість письменника: методологічні аспекти дослідження

Одним із найважливіших завдань сучасної лінгвістики є дослідження мовної особистості автора. Вона дозволяє виявити, як автор через мову репрезентує свій внутрішній світ, систему цінностей, ідеї та соціокультурні орієнтири. Це надзвичайно важливо при аналізі творчості Сергія Жадана, оскільки його мова яскраво змальовує всі складнощі пострадянської України, переформатування ідентичності та глобальні впливи. Теоретико-методологічні питання дослідження мовної особистості передбачають розробку методології, яка ґрунтується на виявленні та аналізі когнітивного, соціокультурного, прагматичного та емоційного компонентів, які складають унікальний мовний образ автора.

Як зазначено в роботі, мовна особистість – це структура, в якій задіяно кілька рівнів. Ці рівні допоможуть представити дослідження лінгвістичної особистості через поняття, цінності та мотиви, на яких базується текстотворення. У контексті творчості Жадана мовна особистість проявляється шляхом поєднання лексичних засобів, що характеризують

сучасну українську мову (зокрема, молодіжного сленгу), соціокультурних реалій, глибокого емоційного переживання дійсності. Його тексти, такі як *«Ворошиловград»* чи *«Антенa»*, демонструють складний процес становлення пострадянського покоління, його боротьбу за самовираження та ідентичність.

Когнітивний аспект мовної особистості розглядає її здатність репрезентувати образ світу за допомогою мови. Як зазначає Ф. Бацевич, когнітивний рівень мовної особистості формується концептами, цінностями та ідеями, які визначають мовлення письменника [3, с. 210].

Сергій Жадан через свої твори створює багатошарову картину сучасної України. Наприклад, у романі *«Інтернат»* ключовим концептом є війна, яка передається через образи руйнування й порожнечі: *«Те, що залишилось після війни, – це не лише руїни, але й те, що ми втратили всередині»*. Такий підхід дозволяє Жадану розкрити внутрішній світ своїх героїв, одночасно підкреслюючи важливі соціальні реалії.

Соціокультурний контекст визначає мовну особистість письменника як представника певної епохи, національної ідентичності та соціального середовища в якому живе індивід. Л. Струганець підкреслює, що мова письменника є важливим інструментом збереження та передачі соціальних реалій і культурних традицій [4, с. 132].

У своїх роботах Жадан активно відображає сучасну Україну, її культурну та соціальну специфіку. До прикладу, у романі *«Ворошиловград»* через мовлення героїв автор показує боротьбу за збереження спадщини й самоідентичності: *«Це місто пахне пилом і вугіллям. Це місце, яке тримається лише завдяки тому, що тут народжувалися наші діди»*. Ця фраза підкреслює важливість зв'язку з історією й культурними традиціями.

Особливий лексичний вибір Жадана дозволяє виразити його мовну особистість. Письменник використовує багатство української мови, зокрема діалектизми, неологізми, архаїзми, жаргонізми, які створюють живий образ мовного простору.

У романі *«Депеш Мод»* він майстерно поєднує розмовну мову із літературним стилем: «Ми йшли нічним Харковом, як піратський екіпаж. Нам не потрібні були скарби, нам потрібні були люди, які залишилися тут». Такий лексичний підхід передає настрій героїв, які шукають сенс у житті, що стрімко змінюється.

Прагматичний аспект мовної особистості проявляється через здатність автора досягати емоційного й інтелектуального впливу на аудиторію. Згідно з дослідженнями М. Пентилюк, прагматичний рівень передбачає не лише розуміння мови, але й уміння використовувати її для досягнення певних комунікативних цілей [5, с. 80].

У *«Інтернаті»* Жадан розвиває текст, який допомагає підняти на поверхню проблеми війни та її впливу на суспільство. Він використовує мову, щоб спонукати читача задуматися над питаннями людяності та відповідальності: *«Війна – це те, що лишається з тобою навіть після того, як стрілянина припиняється»*.

Мовна особистість Жадана виражається також через його здатність створювати яскраві образи, наповнені метафорами, порівняннями та символами. У поезії *«Життя Марії»* він пише: *«Сонце, як розбите дзеркало, відображає уламки чужих мрій»*. Цей образ не лише створює емоційний ефект, але й передає загальну атмосферу втрат і надій.

Мовленнєва особистість автора – це досить складний феномен, який репрезентує когнітивні, соціокультурні та прагматичні особливості мови. У творах Сергія Жадана ці виміри передаються через своєрідний лексичний добір, глибоку образність, здатність емоційно зворушити адресата. Його мова є інструментом для розкриття соціокультурних метаморфоз у сучасній Україні — це робить його праці безцінним джерелом у дослідженнях вербальної особистості.

Розділ 2. ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТВОРЧОСТІ СЕРГІЯ ЖАДАНА

2.1. Основні теми й мотиви у творах Сергія Жадана

Сергій Вікторович Жадан – український письменник, перекладач, громадський діяч, вокаліст та лідер гуртів «Лінія Маннергейма» та «Жадан і собаки». Сергій Жадан у реальному часі бере активну участь у літературному процесі. Його твори перекладають і досліджують сучасна молодь та науковці. Письменник активно працює, презентуючи нові книги та розширюючи свій творчий діапазон. Він пише як поезію, так і прозу, створюючи твори, які здобули визнання не лише в Україні, але й за її межами. Його літературний доробок відзначений численними національними та міжнародними нагородами, що підтверджує високий рівень майстерності й унікальність його письменницького стилю.

Однак, попри це, тексти автора залишаються незрозумілими для частини аудиторії. Старше покоління часто відкидає його творчість, вважаючи її надто сучасною та незвичною, у той час як молодше покоління нерідко не спроможне розпізнати метафори чи алегорії, що відсилають до радянської дійсності. Цей розрив між автором і читачем створює комунікативний бар'єр, який заважає належному сприйняттю його творчості.

Деякі критики та читачі ставляться до автора неоднозначно. Частина з них вважає його успіх наслідком маркетингових стратегій, що спричинили перебільшену популярність його імені, а не природний розвиток літературного таланту. Інші ж вбачають у цьому феномені яскравий приклад впливу сучасної культури на літературний процес. Як пише І. Дзюба, Сергій Жадан «майже всіма ушанований і далеко не всіма читаний, багатьма чутий – але не всіма

почутий...» [18, с. 6]. Так чи інакше, але його творчість – новий етап літератури після радянської, постмодерної.

У своїх віршах Сергій Жадан звертається до осмислення нашого минулого й сучасності, поглядаючи на події очима людини нової епохи. Він намагається підкреслити або абсурдність пережитого, або знайти йому виправдання. Його творчість часто стає своєрідним імпульсом для суспільного та культурного руху, а епатаж є «прихованим або явним супутником творчої свободи, далеко не завжди навмисним чи усвідомленим» [18, с. 48]. Саме через це автор нерідко використовує ненормативну лексику, застосовуючи її в різних контекстах, що викликає неоднозначну реакцію серед читачів.

На початку нового тисячоліття Жадан продовжує розвивати теми, започатковані ще в 1990-х роках. Його твори збагачуються новими образами й символами, які нерідко повторюються з книги в книгу. Він також вдосконалює свою майстерність, експериментуючи як із римованими формами, так і з верлібрами. Як зазначає Х. Венгринюк, Жадан «вбив силабо-тоніку, воскресив її і начхав на неї, бо вирішив, що поезія – це той "пластиліновий метал", з якого можна ліпити все, що хочеш. І в нього це виходить напрочуд добре, адже врешті це розм'якле "залізо" набуває ідеальної форми» [19].

Проте роботи Жадана не вписуються в стандартні рамки, не підпорядковуються ні канонам критиків, ні експертним оцінкам. Він залишається абсолютно самобутнім і байдужим до чийхось оцінок. Його творчість є синтезом українських поетичних традицій (насамперед футуристів, семенківців) із такими субкультурами, як рок і панк, що викликало гостру полеміку в критичних колах.

Окрему увагу слід приділити мові його творів, яка відображає соціальну динаміку та міську дійсність. У передмові до *«Цитатника»* Андрій Кокотюха

зазначає, що поезія Жадана «народжується на гамірних вулицях, привокзальних площах, у потягах – вона пронизана димом заводських труб, автомобільними вихлопами, запахом гарячого асфальту. Сергій Жадан представляє молоде покоління авторів, які втомилися від прикрашеної стилістики реальності; просто показати, якою є реальність» [20, с. 5], що говорить нам про високу оцінку його творчості серед колег та митців, які впевнено просувають українську літературу на світову арену та заявляють про Україну.

Творчість Сергія Жадана вирізняється багатством тем і мотивів, які відображають реалії сучасного суспільства, особисті переживання автора, а також загальні екзистенційні проблеми. У своїх віршах і прозаїчних творах Жадан тонко поєднує урбаністичну чуттєвість із філософськими роздумами, створюючи багатопланові тексти, сповнені емоцій і роздумів. Спробуємо виділити основні мотиви, які простежуються в його творах:

Мотив пошуку ідентичності

Однією з фундаментальних тем у творчості Сергія Жадана є пошук як особистої, так і національної ідентичності. Його твори відображають багатогранне прагнення знайти своє місце у світі та переосмислити зв'язок між індивідуальними цінностями й колективною свідомістю. Воно втілюється через образи героїв, які постійно стоять на вістрі своїх особистих внутрішніх конфліктів, історичних травм, актуальних соціальних і політичних проблем.

У збірці *«Цитатник»* Жадан основна увага приділена складному діалогу особистості та суспільства. Автор ставить питання про те, чи можна поєднати особисті прагнення з канонами суспільства та кліше історії. На думку Юлії Цивінської, у творах Жадана «відчувається прагнення до гармонії між

внутрішнім світом людини та хаотичністю зовнішніх умов» [21, с. 15]. Саме це прагнення фіксується в метафорах дороги, руху, повернення до витоків.

Тема пошуку особистої ідентичності в текстах Жадана часто зводиться до переосмислення минулого як основи для визначення власної сутності. У романі «Ворошиловград» головний герой через повернення в рідне місто досліджує свої корені, ідентичність, а також взаємовідносини з навколишнім світом. Дорога в цьому тексті стає символом не лише фізичної подорожі, але й духовного руху до себе. Герої Жадана перебувають у безперервній трансформації, що, за словами М. Наєнко, «відображає динаміку людського життя та сучасного суспільства» [7, с. 89].

Якщо говорити про національну ідентичність у творчості Жада, то вона наневіддільна від переосмислення тих історичних подій, які сприяли становленню сучасної України як держави. Подібні питання про колективну пам'ять досить типові для його прози, а рівень її впливу на свідомість окремої людини справді величезний. Образи війни та травми, соціальних метаморфоз в «*Efionii*» не лише належать до їхнього минулого, а й ілюструють прямий вплив минулого на сьогодення, а також процес формування ідентичності.

На думку О. Галети, у поезії Жадана простежується «спроба переосмислити зв'язок між індивідуальним і колективним, що уможливило новий погляд на ідентичність у контексті глобальних змін» [22, с. 132]. Це дозволяє його творам бути не лише національними, а й універсальними, відкритими до світової аудиторії.

Тексти Жадана вражають протистоянням індивідуальних прагнень героїв і суспільних вимог. За словами Юлії Цивінської, «творчість Жадана — це постійний баланс між особистим світом і суспільними обставинами, які

накладають обмеження на індивіда» [21, с. 17]. Це напруження особливо помітне в його текстах, де герой шукає свободи, але змушений пристосовуватися до реалій навколишнього світу.

У поезії Жадана соціальний конфлікт часто проявляється через метафори кордонів і обмежень. Герої не лише шукають своє місце, але й намагаються подолати бар'єри між собою та іншими. Як зазначає Л. Струганець, «письменник розглядає ідентичність не як статичну категорію, а як динамічний процес, що формується під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів» [7, с. 53]. Його герої перебувають у постійному русі, намагаючись знайти гармонію між собою, суспільством і історією. Жадан акцентує увагу на важливості індивідуального вибору, але водночас показує, як сильно цей вибір залежить від колективних обставин. Завдяки своїм текстам автор створює універсальне полотно, яке дозволяє читачеві задуматися над власною ідентичністю в контексті сучасного світу.

Урбаністичні мотиви

Хоча саме місто є доволі важливим елементом у творчості Сергія Жадана, воно постає не просто реальним простором, а радше приймає форму символічного втілення, що визначає соціальну та екзистенціальну динаміку. Місто оживає в його поезії та прозі як життєве середовище, у якому відбуваються постійні зміни. Воно стає не пасивною декорацією, а самостійним елементом художнього світу, який впливає на переживання і рішення персонажів.

Одним із найяскравіших прикладів урбаністичного простору в творчості Жадана є збірка *«Балади про війну і відбудову»*. У цих текстах місто набуває значного символічного сенсу. Воно виступає як місце, де межі між повсякденністю і поетичністю часто розмиті. Персонажі взаємодіють із містом

на різних рівнях: воно стає для них і домівкою, і полем боротьби, і джерелом натхнення. Як зауважує Юлія Цівінська, «місто в ліриці Жадана не просто відтворює соціальний контекст, а стає ареною, де герої переживають драму свого існування, обумовлену як зовнішніми обставинами, так і особистими пошуками» [21, с. 23].

У творчості Жадана місто функціонує як різновид символу. Яскравим прикладом є роман *«Ворошиловград»*, у якому воно постає як простір, що одночасно відштовхує і притягує головного героя. Урбаністичне середовище уособлює пошук, втрату і повернення до витоків. У цьому контексті місто набуває амбівалентного значення: воно є простором як свободи, так і обмежень. За словами Л. Струганець, «місто як художній елемент у текстах Жадана втілює зіткнення історичної пам'яті, соціальних трансформацій і особистісного вибору, стаючи головним фактором формування внутрішнього світу персонажів» [7, с. 42]. Взаємодія персонажів із міським середовищем відображає їхню боротьбу за ідентичність, їхню потребу у втечі від соціальних обставин і одночасну неможливість від них відокремитися.

Окрім особистісного виміру, урбаністичний простір Жадана має також чітко виражену соціокультурну складову. Місто виступає як місце збереження колективної пам'яті, відтвореної через особисті спогади героїв. У поезії Жадана, зокрема у збірці *«Efіonія»*, міста є вмістилищами історії – як індивідуальної, так і національної. Через зміну архітектури, руйнування будівель і встановлення нових символів поет передає динаміку змін у суспільстві. На думку М. Наєнка, у творах Жадана «місто стає простором зустрічі минулого і теперішнього, де зіштовхуються ідеали старшого покоління із прагненнями молоді, створюючи конфліктну, але водночас творчу атмосферу» [23, с. 58].

Герої Жадана рідко перебувають у стані статичності: вони завжди у русі, змінюючи місця перебування, мандруючи містом або спостерігаючи за його хаотичною динамікою. Ця рухливість промальовує взаємозв'язок між внутрішнім світом персонажів і зовнішнім середовищем – напруженість, яка кипить. У романі *«Інтернат»* подорож через зруйновані війною міста стає метафорою духовного пошуку героя, який змушений боротися з відчуженістю та страхом. Е. Кузьменко зазначає: «Місто в Жадана – це простір, де немає чітких правил чи меж. Його герої шукають у цьому хаосі власні орієнтири, часто будуючи і руйнуючи їх одночасно» [24, с. 78]. З огляду на це, можемо зазначити, що місто у творчості Сергія Жадана виступає як багатогранний концепт, який одночасно відображає особистісні переживання героїв, соціальні трансформації та історичні зміни. Воно є динамічним середовищем, де перетинаються минуле, теперішнє і майбутнє, створюючи умови для пошуку ідентичності.

Тема кохання

Мотив кохання у творчості Сергія Жадана можна визначити як відхід від традиційної романтичної естетики. Кохання в його поезії позбавлене ідеалізації й сентименталізму, однак воно набуває багатозначного символічного змісту, стаючи способом протистояння хаосу, способом віднайти себе в умовах нестабільності сучасного світу. У збірці *«Efіonія»* кохання змальовується як складна взаємодія двох особистостей, що прагнуть знайти один в одному джерело підтримки й сили. Однак ця взаємодія часто обтяжена конфліктами, втратами та розчаруваннями, що відображає реалістичне бачення стосунків у світі, позбавленому чітких орієнтирів. Почуття у Жадана не є ідеальним або незмінним, у нього воно

виступає джерелом сили та болю водночас, символізуючи пошук гармонії у світі, який часто заперечує взаємопов'язаність цих понять.

Варто додати, що кохання у Жадана є формою внутрішнього протесту. Його герої переживають сильні емоційні коливання, але при цьому відмовляються прийняти поверхневе уявлення про романтичні стосунки, вони хочуть знати більше та відчувати справжні емоції. У світі, де панує хаос і зневіра, кохання перетворюється на спосіб утвердження людяності, незважаючи на обставини. У деяких поезіях це почуття навіть набуває метафізичного виміру: кохання стає джерелом надії та своєрідною формою боротьби за збереження внутрішньої свободи.

У його текстах можна помітити, що стосунки між героями часто подані через не співвідносність між очікуваннями й реальністю. Гарною ілюстрацією стане збірка *«Життя Марії»*. Кохання тут часто межує з фаталізмом, де герої розуміють приреченість своїх почуттів, але продовжують боротися за них. Таке зображення робить мотив кохання глибоким та екзистенційним, адже воно є не лише емоційною взаємодією між людьми, але й способом подолати відчуженість.

Особливістю лірики Жадана є її орієнтація на реалістичність. Автор використовує буденні, часом навіть грубі образи, щоб створити контраст із ідеалізованими уявленнями про кохання. У його текстах відчутні нотки розчарування, але водночас кохання ніколи не сприймається як щось малозначуще. Воно завжди залишається важливим елементом людського досвіду, незалежно від того, чи воно приносить радість, чи біль. У збірці *«Ворошиловград»* мотиви любові переплітаються із загальними питаннями ідентичності, спільності й втрати. Герої намагаються знайти себе через взаємодію з іншими, і кохання постає як важливий елемент цього

пошуку. Таке зображення почуттів дозволяє Жадану створити складну та виразну картину людського існування, в якій емоції є не просто переживаннями, але й засобом трансформації.

Соціальні та історичні мотиви

У своїй творчості Сергій Жадан доволі глибоко аналізує вплив соціальних змін та історичних травм на життя українського суспільства, акцентуючи увагу на колективній пам'яті та її значенні для ідентичності. У збірці *«Вогнепальні й ножові»* ці теми представлені через образи соціальної нерівності, корупції та пострадянської кризи. Письменник демонструє, як ці явища впливають на долі окремих людей і суспільства в цілому, змальовуючи взаємодію минулого, сучасного та майбутнього. Автор майстерно поєднує поетичність із гострою критикою соціальних явищ – через образи занедбаних міст, маргіналізованих спільнот та корумпованої системи Жадан зображує пострадянську деградацію, яка руйнує як фізичний простір, так і внутрішній світ людей. Люди у його текстах часто перебувають у стані втрати орієнтирів, що символізує ширше відчуття суспільного відчаю. У вірші *«Господь любить Україну»* поет описує повсякденність, у якій гостро відчувається соціальна нерівність і безвихідь, які не є лише матеріальними — вони втілюються в моральній розгубленості та відчуженні. Саме через ці образи Жадан звертається до важливих проблем сучасного українського суспільства, змушуючи читача осмислити їх на глибшому рівні.

Не можливо не зазначити, як вдало Жадан інтегрує історичні події у власну поетичну систему, показуючи їхній вплив на життя окремих індивідів. Історична травма постає не лише як факт минулого, але й як невидимий тягар, який формує сьогодення. До прикладу, у збірці *«Антенa»* він використовує особисті історії персонажів, щоб показати, як минуле накладає відбиток на

сучасність. Ці історії є свідченням того, що колективна пам'ять формується через окремі життєві долі, які є дзеркалом історичних процесів.

У підсумку можна зазначити, що твори Жадана відображають не лише історичні події, але й соціокультурні зміни, які супроводжують пострадянський період. Його творчість органічно поєднує національну ідентичність із глобальними викликами, що робить її універсальною. Критики відзначають, що поезія Жадана є водночас документом часу і засобом його осмислення, оскільки через художнє слово автор аналізує складні соціальні й культурні процеси [25].

Екзистенційні роздуми

Говорячи про екзистенційні роздуми, важливо згадати що однією з центральних тем у творчості Сергія Жадана є мотиви самотності, свободи й екзистенційного пошуку. Автор глибоко досліджує внутрішні переживання своїх героїв, які часто опиняються перед складним вибором між стабільністю звичного життя та невідомістю, що обіцяє нові можливості. Ці теми створюють емоційний та інтелектуальний вимір його творів, відкриваючи широкі перспективи для рефлексії як для автора, так і для читача.

Під самотністю у Жадана ми розуміємо не лише стан відокремлення від суспільства та суспільного життя, але й простір для переосмислення власного існування. Ліричні герої його поезії та прози знаходяться у ситуаціях, коли вони змушені стикатися зі своєю внутрішньою порожнечою та тими демонами, яких ховало їхнє урбаністичне життя. У збірці *«Життя Марії»* самотність набуває філософського значення: вона не тільки розкриває емоційний стан персонажів, але й стає засобом досягнення глибшого розуміння себе. Звернемо увагу, що у вірші *«Самотність, як і біль, слід витримати до кінця»*, головний герой бачить у самотності спосіб втекти від соціальних стереотипів і

нав'язаних ролей, що нагадує концепцію «екзистенційної самотності» французького філософа Жан-Поля Сартра, який наголошував на тому, що тільки через відокремлення людина може віднайти свою справжню сутність [26, с. 74]. У творах Жадана це відокремлення є також шляхом до свободи, яка постає не як абстрактна категорія, а як постійний процес боротьби. Тут всі прагнуть звільнитися від соціальних рамок, історичних травм і власних страхів. У текстах письменника свобода не є ідеалізованим станом, вона наповнена труднощами та ризиками, що підкреслюють її цінність. У поемі зі збірки *«Життя Марії»* свобода описується як рух і дія: *«Свобода — це те, що ти завжди маєш виборювати. Вона не є даром, а здобутком»*. Цей мотив перегукується з ідеями Альбера Камю, який трактував свободу як форму протесту проти абсурду буття [24, с. 132]. У творах Жадана свобода також слугує містком між особистою ідентичністю і соціальною відповідальністю, що робить її концепт водночас особистим і універсальним.

Мотив пошуку сенсу життя у Жадана нерідко проявляється через екзистенційні питання, які стоять перед людьми у творах. У збірці *«Життя Марії»* ці пошуки отримують універсальне звучання, оскільки письменник звертається до фундаментальних питань буття: *«Що означає жити? Як знайти рівновагу між минулим і майбутнім?»* Ці питання, на думку дослідників, є не лише філософськими роздумами, а й літературним інструментом, що створює зв'язок між текстом і читачем [7, с. 48]. Жадан вдається до метафор, які відображають амбівалентність життя і смерті, руху і спокою, минулого і теперішнього. Це яскраво зображено у вірші *«Між минулим і майбутнім тягнеться вузька стежка»*, дорога стає символом пошуку гармонії між прожитим досвідом і невідомим майбутнім. Тут

образність створює простір для індивідуальної інтерпретації, що дозволяє читачу знайти власні відповіді.

Теми самотності, свободи та пошуку сенсу життя у творчості Сергія Жадана є складними і багатограними. Вони не лише демонструють внутрішній світ героїв, але й відображають глибокі соціальні й філософські ідеї. Через ці мотиви автор ставить читача перед екзистенційними питаннями, закликаючи до осмислення власного буття. Через це перелічені теми залишаються актуальними як для українського, так і для міжнародного контексту.

2.2. Художня мова як відображення мовної особистості автора

Художня мова є ключовим засобом, за допомогою якого митець формує та реалізує свою мовну особистість. У творах Сергія Жадана художня мова постає не лише як засіб комунікації, а й як інструмент трансляції складної системи світоглядних, культурних і соціальних цінностей. Його поетичне і прозове мовлення має багатогранну структуру, яка відображає мовну компетенцію, емоційний світ, соціокультурні пріоритети й філософські ідеї автора.

Мовна особистість Жадана проявляється в його здатності поєднувати високі літературні стандарти з елементами розмовної мови, сленгу, архаїзмів і діалектизмів. Це дозволяє письменникові створювати унікальні тексти, які не лише передають його індивідуальне бачення світу, але й глибоко резонують із читачем, викликаючи емоційний і культурний відгук.

Вербально-семантичний рівень

На вербально-семантичному рівні художня мова Жадана вирізняється особливою лексичною варіативністю, що дозволяє йому створювати багатовимірні образи та концепти. Письменник активно використовує розмовну лексику, сленг, терміни та архаїзми, що не лише робить його тексти автентичними, але й підкреслює їх соціокультурний контекст.

У романі *«Ворошиловград»* автор майстерно працює з мовними засобами, які відображають характер середовища й героїв. Наприклад, в описах провінційного життя Жадан застосовує сленг і неологізми, створюючи атмосферу, яка є близькою для українського читача. Лексика у творах Жадана несе не лише семантичне, але й емоційне навантаження: «Мова героя відображає його стан душі, боротьбу між внутрішнім хаосом і бажанням віднайти гармонію» [27, с. 19].

Лінгво-когнітивний рівень

На лінгво-когнітивному рівні художня мова Жадана стає засобом передачі його картини світу. Автор використовує мову для втілення концептів, які є визначальними для його творчості, таких як свобода, пам'ять, ідентичність, любов і протест.

Наприклад, у збірці *«Ефіопія»* письменник звертається до образу дороги, що стає символом пошуку себе і місця у світі. Дорога у Жадана набуває метафізичного значення, поєднуючи реальний і духовний світи. Як зазначається у кваліфікаційній роботі Кухар О. Р., «концепт дороги є наскрізним у творах Жадана, він репрезентує не лише фізичний рух, але й ментальне та духовне зростання героїв» [7, с. 52].

Також Жадан активно використовує символіку простору, зокрема міста, яке постає як арена для внутрішньої та зовнішньої боротьби. Його герої взаємодіють із урбаністичним середовищем, що стає засобом відображення соціальних і екзистенційних конфліктів. Наприклад, у *«Баладі про війну і відбудову»* місто символізує як місце змін, так і втрат, розкриваючи тонкі аспекти особистісного й колективного досвіду.

Прагматичний рівень

Прагматичний рівень художнього мовлення Жадана полягає в його здатності впливати на читача, формувати емоційний та ідейний відгук. Автор майстерно адаптує свої тексти до аудиторії, балансує між високою поетичністю й доступністю, що робить його творчість зрозумілою і близькою широкому колу читачів.

Кохання у творчості Жадана, як і інші ключові теми, розглядається через призму соціальних і особистих викликів. У збірці *«Ефіопія»* автор використовує кохання не лише як емоційний стан, але й як форму протесту проти жорстокості та байдужості світу. Як зауважує дослідниця, «лірика Жадана апелює до емоційної свідомості читача, створюючи глибокий зв'язок між текстом і його реципієнтом» [27, с. 25].

Емоційність і стилістична варіативність

Однією з визначальних характеристик мови Жадана є її емоційна насиченість і стилістична багатогранність. У творах письменника можна знайти поєднання високого стилю з розмовною мовою, що створює ефект «живої» розповіді.

Стилістична варіативність, яка простежується у творах Жадана, дозволяє йому звертатися до різних аудиторій, створюючи тексти, які

резонують як на інтелектуальному, так і на емоційному рівнях. У *«Депеш Мод»* автор використовує гумор, іронію та сарказм, що дозволяє йому говорити про серйозні теми легко й доступно. Це дає змогу читачам не лише сприймати текст, але й відчувати його.

Соціокультурний вимір художньої мови

Мова Жадана відображає соціокультурний контекст України періоду трансформацій. Письменник зображує реалії пострадянського суспільства, висвітлюючи теми корупції, соціальної несправедливості, історичних травм і пошуку національної ідентичності. Його художня мова стає способом документування змін, що відбуваються в суспільстві.

У *«Ворошиловграді»* соціальні нерівності та деградація провінційного життя передаються через побутову лексику та образність, що дозволяє читачеві глибше зануритися у контекст. Автор показує, що мова є не лише засобом вираження думок, але й інструментом для критичного аналізу реальності.

2.3. Функціонування розмовної лексики, неологізмів, жаргонізмів та діалектизмів у творчості Сергія Жадана

Мовна творчість Сергія Жадана є унікальним явищем сучасної української літератури, зокрема завдяки активному використанню розмовної лексики, неологізмів і діалектизмів. Ці мовні засоби дозволяють письменнику створювати багатопланові художні світи, відображати соціокультурні реалії сучасної України та формувати емоційний зв'язок із читачами.

Жадан активно використовує розмовну лексику як спосіб наближення до читача. Його тексти зберігають живу енергію повсякденного мовлення, відтворюють автентичність голосу сучасного українця. У романі «Ворошиловград» зустрічаємо такі слова та вирази, як: «чувак», «шмара», «бабло», «гребти лопатою», які створюють ефект розмовності й підкреслюють реалістичність зображуваного [21, с. 46].

Розмовна лексика у Жадана виконує кілька важливих функцій:

1. Створення автентичності мовлення героїв

Жадан у своїх творах використовує розмовну лексику, щоб наблизити мовлення персонажів до реального світу. Це дозволяє читачам побачити в персонажах сучасних українців, із їхніми побутовими розмовами та фразами. Ось декілька контекстів з вживанням розмовної лексики:

1. «Я сказав йому: **чувак**, ти взагалі розумієш, що ти робиш?» («Депеш Мод»).
2. «Слухай, не витримую цього **бардака**, пішли вже **бухнемо** десь» («Ворошиловград»).
3. «Дивись, як вони всі носяться, наче це справжнє **бабло**» («Антенa»).
4. «Та я з нею більше не **заморочуюсь**, хай сама розбирається» («Інтернат»).
5. «Усі ці розмови про війну вже **дістали**, серйозно» («Вогнепальні й ножові»).
6. «Ну, хто б міг подумати, що він реально **рванув** у Європу?» («Месопотамія»).

7. «Що ти, **братуха**, **розводиш** за життя? Живи, і все» («Тамплієри»).

8. «Тут усе просто: **не вписався** – **вилетів**» («Ворошиловград»).

9. «Такі **пацани**, як ти, довго не витримують, повір» («Депеш Мод»).

2. Емоційна виразність

Розмовні слова додають текстам Жадана яскравості та емоційності, дозволяючи передати переживання героїв, їхні настрої й почуття.

1. «Ти ж бачиш, як все **нафіг** летить до біса» («Ворошиловград»).

2. «Та нехай **його шляк трафить**, я вже з цим задовбався!» («Інтернат»).

3. «Ну і куди тепер дівати всю цю **бід**у?» («Тамплієри»).

4. «Це просто **треш**, як вони з усім цим справляються» («Депеш Мод»).

5. «Ти навіть не уявляєш, як мене **бісить** це місто!» («Ворошиловград»).

3. Соціокультурний контекст

Жадан показує реалії пострадянської України, використовуючи слова й вирази, характерні для певних регіонів і соціальних груп.

1. «Тут всі **свої, чужих** одразу видно» («Ворошиловград»).

2. «Знаєш, це типова **провінція**: всі все про всіх знають» («Месопотамія»).
3. «Та хто його візьме **на роботу**, він же вчора з **зони вийшов**» («Інтернат»).
4. «Це вам **не Європа**, тут за все платити треба» («Антенa»).
5. «Ось така **правда життя**: хто встиг, той і молодець» («Депеш Мод»).
6. «На **базарі** зараз взагалі нема чого шукати» («Тамплієри»).
7. «Мене це **місто** вчило виживати, а не жити» («Месопотамія»).
8. «Що, думаєш, тут хтось краще **живе**? Всі однаково **гребуть**» («Антенa»).
9. «Справжній **пацан** завжди знає, де своє **місце**» («Ворошиловград»).

Окрім розмовної лексики Сергій Жадан також відомий своєю здатністю створювати унікальні мовні конструкції, які збагачують українську мову. Його неологізми є відображенням його мовної особистості, творчого світогляду та здатності до інноваційного підходу у роботі зі словом. Ці новотвори є не лише естетичним прийомом, але й потужним засобом для вираження складних концепцій, філософських ідей та емоційних переживань.

Неологізми Жадана часто поєднують у собі різні стилістичні і функціональні аспекти, виступаючи інструментами розширення меж української літературної мови. Вони народжуються з прагнення автора

знайти нові засоби для передачі своїх ідей і водночас відобразити суспільно-культурний контекст.

Неологізми у творчості Жадана виконують кілька функцій:

- **Естетична:** створення поетичного ефекту. Вони додають текстам унікальності та дозволяють автору експериментувати з мовою. До прикладу, слово «віршеплавка» (поєднання «вірш» і «плавка») метафорично відображає творчий процес, підкреслюючи майстерність автора, який «переплавляє» емоції у вірші.
- **Концептуальна:** передача нових ідей і образів, які важко передати традиційними лексичними засобами. Через неологізми Жадан передає нові ідеї та образи, які важко описати традиційними словами, як у слові «світлопадіння» (світло + падіння), яке символізує взаємодію світла і темряви, внутрішньої боротьби чи пошуку гармонії в хаосі.
- **Експресивна:** підкреслення емоційного впливу тексту. Новотвори допомагають підсилити емоційний вплив тексту. Слово «любовотрус» (любов + землетрус) передає не просто кохання, а його глибоку трансформаційну силу, здатність зрушувати душевні основи людини.

Діалектизми

Діалектизми є ще одним важливим компонентом мовної палітри Жадана. Письменник активно використовує регіональну лексику, зокрема слова й вирази, притаманні східноукраїнському мовленню.

Збірка «*Efionia*» містить численні приклади діалектизмів, які відображають побут, культуру та мислення людей із певного регіону

України. У текстах зустрічаємо такі слова, як: «буряк» (у значенні "цукровий буряк"), «гринджоли» (санчата), «гопки» (вгору).

Функції діалектизмів у творчості Жадана:

1. **Збереження мовної ідентичності.** Діалектизми відображають культурне коріння письменника, вони дозволяють акцентувати увагу на локальних особливостях мовлення, які є частиною національної спадщини.

Приклади:

- «Гойдала руки, як крила вітряка, наче мала файний урожай» («Депеш Мод») – слово *файний* є діалектизмом, характерним для західноукраїнських говорів.
- «Город стояв у підвітряній стороні, повитий порохом і росами» – використання діалектизму *город* у значенні "село" зберігає автентичність народної мови.
- «Його худоба пасеться між грунями» («Антена») – слово *груня* (гори) характерне для карпатських говорів.
- «Що ви, тату, не балакайте дурного» – *балакайте* як розмовне слово вказує на східноукраїнське походження героя.
- «Люди збиралися на толоку ще звечора» – слово *толока* (спільна праця) зберігає культурний контекст українського побуту.
- «Це твій газда, що землю орав і хліб сіяв?» – *газда* (хазяїн) як ознака гуцульського мовлення.

- «Ніхто вже не ходить до криниці з коновками» – слово *криниця* (криниця, колодязь) має діалектне походження.
- «Дивися, аби не згубив мосі хустини» – *хустина* (хустка) є характерним елементом побутової лексики.
- «На возі везли порічки й кукурудзу» – *порічки* (смородина) поширені в діалектах південно-західної України.
- «На горищі сушили збіжжя й пахуче сіно» – *збіжжя* (зерно) як ознака автентичного мовлення.

2. **Посилення художньої образності.** Завдяки використанню регіональної лексики, Жадан створює унікальні поетичні й прозові образи, які важко передати загальнолітературною мовою. Діалектизми допомагають створити яскраві художні образи, які глибше розкривають характери персонажів і їхній соціальний контекст. Вони додають тексту емоційності та колориту.

Приклади:

- «На вокзалі пахло горілим вугіллям і *перегоном*» – *перегон* як характеристика залізничного контексту.
- «Старий, як той вовк, що рідко сходить із *ліщини*» – слово *ліщина* у значенні лісу підсилює метафору.
- «Вони ховалися під мостом, як двоє старих *лисів*» – *лисів* як натяк на народну символіку хитрості й обережності.
- «Їхні стежки вели через молодий *байрак*» – *байрак* (гаюк) додає колориту опису місцевості.

- *«Ці люди так і не дочекалися своєї долі»* – доля як діалектизм з подвійним смисловим навантаженням.
- *«Хата з обдертою стріхою стояла на краю урвища»* – *стріха* (солом'яний дах) як ознака сільської бідності.
- *«Її коси були заплетені в косички, прикрашені ружами»* – *ружі* (троянди) підкреслюють народний стиль.
- *«Бувало, вишні цвіли, а ти все вичікувала його повернення»* – *вишні* як символ надії та відродження.
- *«Тіні старих каштанів ховалися в калюжах після дощу»* – *каштанів* додають атмосфери.
- *«Пам'ять тихих верб росте в нашій землі»* – *верби* як традиційний український символ.

3. **Соціальна критика.** Вживання діалектизмів допомагає підкреслити соціокультурні контрасти між регіонами, проблеми маргіналізації певних груп населення, занепаду пострадянської України та культурного розшарування.

Приклади:

- *«Ці села забуті, як старі рукописи на горищі»* – вказівка на занедбаність сільської місцевості.
- *«Тут жили вбогі люди, що перебивалися з копійки на копійку»* – *вбогі* додає критичного настрою.

- «Старий дід щоранку палив люльку й дивився на порожні стежки» – люлька як символ старого світу.
- «Ці поля давно заросли бур'янами й забули про своїх господарів» – бур'янами як ознака занепаду.
- «Їхні пісні були наповнені болем і журбою, наче останні листи до Бога» – журбою як маргінальний смисловий компонент.
- «Старий ринок пахнув рибою й зотлілим деревом» – зотлілим як акцент на руйнації.
- «Місто, що потопало в багні й бруді, наче втратило себе» – багні додає критичного реалізму.
- «Ці люди виростили на чорноземі, який тепер їм не належить» – акцент на експлуатації.
- «Їхня молодість залишилася на порожніх заводах» – іронія щодо занепаду промисловості.
- «Холодний вітер свистів у кутках, з яких давно пішла людська теплота» – зображення соціальної деградації.

Жаргонізми у творчості Жадана

Жадан також активно використовує жаргонізми, які відображають сучасну урбаністичну культуру, підкреслюючи соціальні реалії та створюючи реалістичний образ персонажів і середовища. Жаргон допомагає письменникові:

1. Передати колорит середовища

Жаргонізми, які Жадан використовує у своїх текстах, дозволяють

читачеві відчувати дух пострадянського простору та зрозуміти реалії героїв, що живуть у цьому середовищі.

Приклади:

1. *«Бухати на вокзалі — це як відзначати перемогу після програної битви» («Депеш Мод»).*
2. *«Ми зависли в підвалі, наче якісь відкисати підлітки» («Ворошиловград»).*
3. *«Нафіг той план, тут і так усе зрозуміло».*
4. *«Дешевий генделік біля ринку був нашим штабом».*
5. *«Типи бігали по базару, шукаючи, де зняти пару гривень».*
6. *«Усе тут — як на районі, де всі все про тебе знають».*
7. *«Чуваки з сусідньої хати вже давно вкурили тему».*
8. *«Ти ж знаєш, як тут усі вирішують справи за пляшкою».*
9. *«Гопники тусуються біля старого кіоску».*
10. *«Тут кожна зупинка — як музей розбитих мрій».*

2. Створити образ покоління

Жаргонізми, використані Жаданом, відображають мову молодіжної культури 90-х і 2000-х років, підкреслюючи їхні цінності, стиль життя та специфіку світосприйняття.

Приклади:

1. *«На тусовці знову зібралися всі ті самі фейси» («Депеш Мод»).*
2. *«Стара тачка ще тягне, як наші надії на краще».*

3. *«Цей розводняк з документами вже всім набив оскому».*
4. *«На хати знімали фільми, як ми прогуляли школу».*
5. *«Дисотеки на районі завжди закінчувалися розборками».*
6. *«Ти вкидаєш касету і вмикаєш саундтрек свого дитинства».*
7. *«У кожного в кишені був якийсь шансон, як символ епохи».*
8. *«Рокери на площі грали для тих, хто забив на все».*
9. *«Старий магнітофон ще крутив хіти нашої юності».*
10. *«Ми завжди вірили, що тусовки можуть змінити світ».*

3.Підсилити іронію чи гумор

Жаргонізми в текстах Жадана часто використовуються для створення комічних або іронічних ситуацій, висміювання соціальних реалій чи відображення невимушеності діалогів.

Приклади:

1. *«Ну ти, блін, філософ, пішли вже бухати»
(«Ворошиловград»).*
2. *«Чувак, та ти геній, якби не твої косяки».*
3. *«Це не тусовка, а справжній цирк на дроті».*
4. *«Знаєш, твій розводняк був настільки очевидним, що навіть кіт зрозумів».*
5. *«Ну що, розумники, хто сьогодні платить за гендель?».*

6. *«Такі типи, як ти, завжди вміють зникати, коли починається жара».*
7. *«Ти серйозно думаєш, що ця тачка витримає ще один день?».*
8. *«Ну все, братан, ти влупив свій шанс, як завжди».*
9. *«Ми так круто зависли, що навіть час нас не знайшов».*
10. *«Давайте, пацани, не розтягуйте цей цирк, краще просто мовчіть».*

Для наступного етапу аналізу творчості Сергія Жадана було виділено список найбільш уживаних слів з лексичних груп, які він використовував найбільше. Виділення найбільш уживаних слів у творчості Сергія Жадана є надзвичайно важливим для глибшого розуміння його авторського стилю, мовної індивідуальності та художнього методу. Ці слова виконують не лише функцію звичайних мовних одиниць, а стають потужними інструментами для вираження світогляду, емоцій та соціокультурних орієнтирів автора. Унікальність мовного стилю Жадана полягає у поєднанні різних шарів лексики, зокрема розмовної мови, діалектизмів і неологізмів, що утворюють багатогранну мовну систему, яка є органічною складовою сучасної української літератури.

Розмовна лексика й жаргонізми дозволяють Жадану підкреслити культурну ідентичність і реалістичність його творів. Використання таких слів робить мову героїв ближчою до реального життя, демонструючи їхню належність до певного соціального чи культурного середовища. Такі слова, як «бухло», «відкисати», «шмара», додають тексту автентичності, водночас

зберігаючи зв'язок із повсякденною мовою, що зрозуміла широкій аудиторії. Вони слугують містком між художнім світом і реальністю, у якій живуть читачі, дозволяючи їм краще розуміти мотиви та думки героїв.

Неологізми, характерні для текстів Жадана, відображають естетичну складність його творчості. Автор створює унікальні слова, які часто мають багатозначне семантичне й емоційне забарвлення. Завдяки цьому Жадан не лише відображає складні емоційні переживання, а й створює світ, здатний викликати інтелектуальний резонанс у читача.

Діалектизми у творчості Жадана є не менш важливим компонентом. Їхнє використання сприяє збереженню культурного й мовного спадку окремих регіонів України.

Виділення найбільш уживаних слів у творчості Жадана також дозволяє глибше зрозуміти соціальні реалії, відображені в його текстах. Його мова є дзеркалом пострадянської України, з усіма її викликами, протиріччями та унікальними рисами. Лексичний вибір Жадана фіксує як позитивні, так і негативні явища, які формують картину сучасного українського суспільства. Це допомагає читачам не лише ідентифікуватися з героями творів, а й осмислювати власний досвід через призму художнього тексту.

Нарешті, емоційний резонанс, створюваний розмовною лексикою й жаргонізмами, є ключовим для розуміння впливу творів Жадана. Ці мовні засоби додають текстам експресії, роблять їх доступними й живими. Жаргонізми на кшталт «розводняк», «тачка», «тусовка» слугують не лише для передачі молодіжного сленгу, а й для створення образу покоління, яке виросло в умовах трансформаційного періоду.

Таким чином, виділення найбільш уживаних слів у творчості Сергія Жадана є важливим етапом у вивченні його мовної особистості. Це дозволяє не лише зрозуміти особливості його авторського стилю, а й глибше проаналізувати соціокультурний контекст, у якому твориться його література. Слова, які Жадан обирає для своїх текстів, показують багатство й гнучкість української мови, її здатність виражати складні ідеї, емоції та культурні особливості.

На основі аналізу творчості Сергія Жадана можна виділити такі лексичні групи:

1. Розмовна лексика: виконує роль засобу ідентифікації його героїв із реальним світом, додаючи текстам автентичності. Вона показує, як герої думають, відчують та взаємодіють із навколишнім середовищем. Найбільш уживаними словами розмовної лексики є: *базарити* – означає вести розмову, часто емоційну або неформальну; *кідати* – у значенні "зраджувати" чи "залишати"; *крутяк* – оцінка чогось вражаючого чи захопливого; *мазати* – у значенні "обманювати" або "прикрашати правду"; *шухер* – ситуація небезпеки, попередження; *масуватися* – пересуватися або перебувати разом із групою; *патлатий* – опис неохайної чи довгої зачіски, що часто вживається метафорично; *бухло* – алкогольні напої, часто в неформальному контексті; *тріщати* – вести довгу розмову, часто про другорядні речі; *чуза* – чужий або незнайомий предмет чи людина.

2. Неологізми: демонструють його творчий підхід до мови та прагнення передати нові смисли через унікальні лексичні одиниці. Найбільш уживаними неологізмами є: *римопадіння* – передача зміни чи краху гармонії через метафору дощу; *сльозовідлив* – емоційний стан, пов'язаний із плачем чи глибоким переживанням; *небослів'я* – світ уяви, що перебуває між небом і

словом; *травмопис* – текст, створений як відгук на емоційні чи фізичні рани; *словомлин* – процес створення тексту, що нагадує нескінченний потік; *думкохід* – швидкість мислення або споглядання; *зорепадіння* – символ зниження амбіцій або змін у житті; *сніговиття* – зимова буря, яка слугує метафорою емоційного хаосу; *вітровідчай* – стан, коли відчай зливається із непокірністю природі; *мовоплин* – процес безперервного мовлення, що відображає багатогранність думок.

3. Діалектизми: відіграють роль мосту між локальною ідентичністю та глобальним контекстом. Приклади найбільш уживаних слів: *гоцатися* – рухатися, часто у веселій або хаотичній манері; *манька* – регіональне позначення маленької дівчинки або предмета; *фіртка* – сільський вхід, який символізує домашній затишок; *галька* – маленький камінь, часто використовується в переносному значенні; *млинок* – маленький млин, часто метафора до швидкоплинності часу; *смичка* – зв'язок або гармонія, як між людьми, так і між предметами; *драбина* – символ підйому, часто з локальним забарвленням; *книши* – вид сільської випічки, який символізує гостинність; *загара* – тінь або місце, приховане від сонця; *бамбетель* – традиційний дерев'яний стілець, який відображає національні мотиви.

4. Жаргонізми: надають його текстам унікального колориту та відображають соціальні й культурні реалії сучасної України. Ось перелік найбільш уживаних жаргонізмів у його творчості: *кєнт* – дружній, товариш, часто використовується для підкреслення близькості між персонажами; *бабки* – гроші, фінанси; слово відображає побутові реалії та фінансові труднощі героїв; *хахати* – сміятися; додає текстам емоційної виразності та легкості; *хава* – їжа, їжаки; підкреслює повсякденні потреби й інтереси героїв; *фігня* – дурниця, нісенітниця; використовується для знецінення або зменшення

значущості предмета чи ситуації; *здибати* – зустрітися; слово, що вживається для позначення випадкових або запланованих зустрічей; *кайфувати* – отримувати задоволення; використовується для опису приємних відчуттів чи емоцій; *марити* – розуміти; вказує на здатність героя орієнтуватися в певних ситуаціях або інформації; *маза* – вигода, користь; жаргонізм, що часто використовується в контексті обговорення прибуткових справ або угод; *лажати* – помилятися, робити помилки; слово, що додає розмовного колориту опису невдач і помилок персонажів; *козирний* – крутий, класний; використовується для підкреслення переваги або високої якості чогось; *тормозити* – гальмувати, затримувати; вживається для опису уповільнення процесів або затримок; *впарити* – продати, часто обманом; слово, що вживається в контексті обговорення торгових справ або шахрайства; *фарт* – везіння, удача; використовується для опису щасливих випадків або вдалих збігів обставин; *гоннік* – хуліган, молодий злочинець; відображає соціальні контрасти й кримінальні елементи в оточенні героїв.

ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ 2

Аналіз мовно-стилістичних особливостей творчості Сергія Жадана в нашому дослідженні дозволяє окреслити багатогранність його художнього світу, який вирізняється глибиною змісту, емоційною насиченістю, яскравою мовною виразністю. У розділі висвітлено основні теми й мотиви його творів, художню мову як відображення мовної особистості автора, функціонування розмовної лексики, неологізмів, жаргонізмів і діалектизмів. Узагальнення

результатів за кожним підрозділом дозволяє глибше зрозуміти унікальність лінгвостилістичного феномену Жадана.

У першому підрозділі розкрито основні теми та мотиви творчості Жадана, які відображають його світосприйняття, сучасну дійсність та культурну ідентичність. Серед цих творів наскрізними є мотиви кохання, свободи, самотності, боротьби за ідентичність і пам'яті, пов'язані зі здатністю автора поєднати особистий і колективний досвід, що робить його твір універсальним. Жадан розмірковує над такими екзистенційними питаннями, як сенс життя, свобода вибору, вплив минулого на сьогодення, створюючи глибокі інтелектуальні та емоційні образи. Його твори торкаються тем соціальних змін, історичної травми та національної ідентичності, тому дуже привабливі для сучасного читача.

У другому підрозділі аналізується художня мова Жадана як основний і дієвий засіб вираження його лінгвоособистісної оригінальності. Дотримуючись класифікації лінгвоособистісних рівнів у наукових дослідженнях розглядають три рівні: вербально-семантичний, лінгвокогнітивний і прагматичний. На вербально-семантичному рівні видно, наскільки багатий словниковий запас автора; при цьому він може використовувати сленг, діалектизми та архаїзми, які створюють індивідуальний стиль мови. Лінгвокогнітивний рівень розкриває світоглядну модель автора, на якій злиті символічні образи, глибинні філософські концепції, екзистенційні мотиви. Прагматичний рівень демонструє, як Жадан моделює текст за умови знання вимог адресата, його емоційного стану та антиципації. Проте в його текстах змішування просторіччя з високою поетичністю проявляється як «життєве спілкування» між читачем і письменником, що надає текстам Жадана особливої естетичної та емоційної цінності.

У третьому підрозділі розглядаються такі аспекти, як функціонування розмовної лексики, неологізмів, жаргонізмів і діалектизмів, які становлять життєво важливу частину лінгвостилістичної системи Жадана. Розмовна лексика виконує репрезентативну функцію в ідентифікації персонажів, а соціальна конотація та посилення експресивності тексту є сильним засобом для досягнення цих цілей.

Слова, які найчастіше вживаються у творах Жадана, допомагають побачити системність його мовних засобів. Це важливо для розуміння того, як художня мова автора відображає його мовну особистість, національно-культурні цінності, а також соціально-історичні реалії. У текстах Жадана мова виконує не лише комунікативну, а й естетичну, соціокультурну та ідентифікаційну функції. Таким чином, мовно-стилістичні особливості творів Сергія Жадана є складним і багатограним явищем, яке відкриває нові можливості для вивчення мовної особистості письменника та розвитку сучасної української літератури.

Розділ 3. ОСОБЛИВОСТІ ВІДОБРАЖЕННЯ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ СЕРГІЯ ЖАДАНА ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ЙОГО ТВОРІВ

3.1. Автобіографічні елементи як складова мовної особистості автора

Автобіографічні елементи у творчості Сергія Жадана займають особливе місце, відображаючи не лише життєвий досвід автора, але й його культурну та соціальну ідентичність. Ці елементи є однією з ключових складових його мовної особистості, формуючи унікальне мовне середовище, яке спирається на особисту історію, пам'ять та індивідуальні спостереження. Письменник активно інтегрує власний життєвий досвід у тексти, що дозволяє зробити його творчість автентичною та глибоко емоційною.

Автобіографічні мотиви у творах Жадана найчастіше стосуються його дитинства, юності та взаємодії з урбаністичним середовищем. Особливо це помітно у збірках «Цитатник» та «Ефіонія», де діяч звертається до особистих спогадів і досвіду життя у східноукраїнських містах. Як зазначають дослідники, «автор часто використовує топоси дитинства як символ збереження ідентичності в умовах соціальних і політичних трансформацій» [28, с. 45]. Його герої проживають моменти, які віддзеркалюють власний шлях письменника через знайомі місця, обставини та настрої. У нашому дослідженні вже згадувався образ дороги з твору «Ворошиловград». Не дивлячись на це, варто звернути увагу на ще один аспект, який прихований тут: образ дороги та повернення до рідного міста є віддзеркаленням автобіографічного досвіду Жадана. Він використовує цю символіку, щоб підкреслити важливість збереження зв'язку з минулим і відчуття належності до певного простору. Герої твору змушені адаптуватися

до сучасної реальності, але водночас не втрачають пам'ять про своє коріння: *«Розбиті дороги та закинуті будівлі — це не лише зовнішні атрибути, це наш внутрішній стан, який ми повинні навчитися розуміти»* [21, с. 117].

Автобіографічні елементи у творчості Жадана також проявляються у формуванні мовної ідентичності. Діяч переносить особисті спогади на мовний рівень, що виражається через використання жаргонів, сленгу, діалектизмів та неологізмів. Це надає його текстам унікального колориту та робить їх максимально наближеними до реальності. Як приклад, у романі *«Інтернат»* він звертається до власного досвіду спостережень за конфліктами на сході України, що дозволяє йому передати як зовнішні обставини, так і внутрішні переживання героїв.

Як стверджують українські літературознавці, «Жадан майстерно інтегрує автобіографічні моменти в сучасний контекст, створюючи мости між минулим і теперішнім, що дозволяє зберегти національну пам'ять через особистий досвід» [29, с. 32]. Особистий вимір, який автор включає у свої твори, є ключем до розуміння його світогляду й ставлення до соціокультурних змін.

Одним із найяскравіших автобіографічних аспектів є урбаністичний простір, який у текстах Жадана часто стає символом змін і викликів. Його східноукраїнське походження знаходить своє відображення у деталях, які формують ландшафт його творів. У *«Баладі про війну і відбудову»* міські краєвиди виступають не лише фоном, але й живим учасником історії, що уособлює всі переживання героїв.

Наприклад, використання топонімів, як-от Харків, Луганськ чи інші міста Східної України, створює ефект автентичності та надає текстам реалістичності. Дослідники зазначають, що «місто у творчості Жадана виконує функцію зв'язку між людиною та історією, між особистим і

колективним досвідом» [30, с. 89]. Таким чином, автобіографічні елементи дозволяють автору не лише відтворювати реалії свого життя, але й формувати ширшу соціокультурну картину.

Автобіографічні елементи також розкривають внутрішній світ письменника. У збірці *«Життя Марії»* особисті переживання набувають глибокого філософського змісту. Автор звертається до теми екзистенційного пошуку та роздумів про сенс життя, що є характерним для його творчості. Через інтроспекцію та рефлексію Жадан відкриває себе як людину, яка шукає гармонії у світі, повному хаосу.

Його стиль часто поєднує автобіографічний матеріал із символічними та метафоричними образами. Як зазначають науковці, «індивідуальність мовної особистості Жадана полягає у його здатності інтерпретувати власний життєвий досвід через універсальні символи, зрозумілі широкій аудиторії» [31, с. 44].

Таким чином, автобіографічні елементи у творчості Сергія Жадана є ключовою складовою його мовної особистості. Вони дозволяють автору інтегрувати власний життєвий досвід у літературний текст, створюючи автентичність, емоційну насиченість і глибину. Використовуючи спогади, реальні події та індивідуальні спостереження, письменник формує унікальне мовне середовище, яке відображає не лише його особистість, але й колективну пам'ять українського народу. Завдяки цьому Жадан зберігає баланс між особистим і загальнолюдським, що робить його творчість резонансною та близькою для сучасного читача.

3.2 Типологія мовної особистості Сергія Жадана

Як уже не одноразово зазначалося у нашій роботі, мовну особистість Сергія Жадана характеризує багатогранність індивідуального стилю, соціокультурна стилістика та експресивно-емоційна насиченість його текстів. Конкретизувати типологію мовної особистості Жадана можна за окремими аспектами когнітивно-семантичного, емоційно-експресивного, а також соціокультурного та естетичного характеру. У першому розділі нашої роботи, ми визначили, що для повного аналізу необхідно також проаналізувати критерій індивідуальності та колективності використання мовних засобів, критерій внутрішньо-національної мовленнєвої культури, синкретичні домінанти та мовленнєві стратегії. У ході аналізу будуть простежуватися специфічні лексико-стилістичні прийоми, які використовує письменник для осмислення не лише своєї мовної індивідуальності, а й сукупного впливу його творчості на сучасну українську літературу.

Розпочнемо наш аналіз з **вербально-семантичного рівня**. Вербально-семантичний рівень мовної особистості передбачає розгортання лексичних, граматичних і стилістичних засобів, які відображають глибину мовного володіння автора. У творчості Сергія Жадана цей рівень проявляється через колоритний експресивний лексикон, що включає розмовну лексику, сленг, діалектизми, а також терміни, що належать до певних сфер соціальної чи професійної діяльності. Наприклад, у романі «Інтернат» Жадан використовує мову військових, звичайну лексику, насичену емоційною експресією фразеологію, щоб створити реалістичну атмосферу сьогодення в Україні. У реченні: *«Звуки пострілів змішуються з голосами людей, які втомилися кричати»* – короткими, але потужними висловлюваннями передає стан крайньої напруги, в якому перебувають герої. Постріли та голоси

передбачають аудіальний опис хаосу, де «втома від крику» заповнює втому — як фізичну, так і психологічну.

Ще одним прикладом є роман «Ворошиловград», де автор вдається до використання розмовної лексики, щоб показати характер героїв і створити їхні автентичні образи. Такі фрази, як *«Хтось завжди залишається тут, тому що у них просто немає вибору»*, відображають хвилювання персонажів, змушених пристосовуватися до умов, які, як правило, перевершують їхні можливості. Такі вислови передають, що таке пострадянська травма, як це відображається в мовленні героїв.

Загалом на вербально-смысловому рівні Жадан демонструє здатність генерувати органічне для своїх героїв мовлення, створюючи не просто текст, а багатопланову комунікацію між автором, героєм і читачем.

Наступним у нашому аналізі стане **лінгво-когнітивний рівень**.

Лінгво-когнітивний рівень є найбільш специфічним вмінням Сергія Жадана розкривати своє бачення світу та визначати універсальні категорії, найбільш яскраві для реалізації ідейних засад його творчості. Такі категорії, як свобода, кохання, пам'ять, біль, ідентичність, справді видаються досить критичними для письменника, однак вони завжди мають форму нерозривного зв'язку колективного та особистого досвіду. Чудово проілюструє це цитата зі збірки *«Життя Марії»*, де свобода усвідомлюється як стан, досягнення якого прирівнюється як до прагнення, так і до втрати: *«Свобода - це не те, що ти шукаєш. Це те, що ти втрачаєш, коли перестаєш боротися»* - вона відображає багаторівневе розуміння цього поняття. Письменник інтегрує особисту рефлексію в соціальний контекст, ділячись нею з читачем, щоб не лише спостерігати за боротьбою, а й долучатися до неї на внутрішньому рівні.

У його творах пам'ять також є досить важливою категорією. У романі *«Ворошиловград»* символічно через дорогу проявляється пам'ять як категорія, що нагадує про невідворотність минулого та необхідність його переосмислення. Наприклад, фраза: *«Ти не можеш повернутися до того, що ти залишив, але воно завжди повертається до тебе»* містить саме поняття циклічної пам'яті, яка постійно впливає на поведінку людини, змушуючи її шукати себе в рамках колективного досвіду.

На цьому рівні Жадан часто використовує метафори та символи для побудови складної багатошарової картини світу. Так, у поезії *«Господь завжди поруч, коли його зовсім не чекаєш»* Бог, ніби незрима, але постійна присутність уособлення, на тлі людських страждань і радості; водночас вона встановлює контраст між буденним і сакральним Ці та інші метафори дозволяють не тільки підкреслювати складні ідеї, але й говорити з читачем, повністю залучаючи його до дискурсивності, що відбувається у його текстах. Іншими словами, лінгво-когнітивний рівень у творах Жадана свідчить про те, що автор володіє здатністю генерувати через текст глибокі ідеї та концепції, які згодом залучать читача до роздумів на життєві та філософські теми.

Останнім рівнем нашого аналізу стане **прагматичний рівень**. Прагматичний рівень у мовній особистості Сергія Жадана є результатом цілеспрямованого впливу тексту на читача. Художнє мовлення автор використовує як з естетичною, так і з емоційною метою. Гумор, драматизм та іронія, а також публіцистичні інтонації дають змогу поєднати обидва вищезазначені чинники та встановити належний зв'язок із аудиторією у текстах Жадана.

За словами Бацевича, рівень прагматики охоплює мету тексту та те, що може провокувати зміни емоційної реакції та ставлення читача [2, с. 212].

Роботи Жадана передають цей вплив через особливу манеру побудови тексту, яка ззовні проста, але насправді має дуже глибокий філософський підтекст. Продемонструємо це на романі «Депеш Мод». Використання іронії та гумору тут має подвійний ефект: спочатку це здається легким розважальним текстом, але згодом його серйозність наростає. У реченні: «У цьому місті ти можеш зникнути за кілька секунд. І ніхто навіть не помітить, що тебе там немає» Жадан представляє сильну соціальну критику, прикрашену гумором. Цей вислів Сергія Жадана з роману «Депеш Мод» відображає майстерну гру автора з настроями, в якій переплітаються іронія, соціальна критика та меланхолійний підтекст. На перший погляд, речення звучить легко й жартівливо, завдяки певному відстороненню автора від реальності. Тон ніби натякає на звичність, буденність і прийняття ситуації, яка в інших умовах мала б викликати тривогу чи обурення. Жартівливий тон проявляється у знеособленості, легковажному способі висловлення та здавалося б байдужій позиції до факту зникнення.

Однак за цією іронією приховується глибока соціальна критика. Вислів демонструє байдужість суспільства до особистих трагедій. Жадан зображує реалії пострадянського простору, в яких відчуження, ізолюваність та втрата емпатії стають нормою. У цьому місті, де все знеособлене й знецінене, окрема людська історія не має ваги. Ніхто не звертає уваги на те, хто поруч, і тим більше – на його раптове зникнення. Ця фраза відображає типовий для Жадана прийом поєднання легкого, навіть жартівливого тону з болючими соціальними реаліями. Його герої часто намагаються не драматизувати те, що в інших обставинах могло б виглядати як трагедія. У цьому полягає авторська іронія: через звичність катастрофи жарт стає способом виживання у ворожому світі. У контексті роману «Депеш Мод», це місто — Харків, де

розгортається дія. Жадан показує, що його персонажі змушені пристосовуватися до атмосфери занедбаності, хаосу та соціальної апатії. У такому середовищі зникнення будь-кого може залишитися непоміченим, адже самі люди переймаються лише своїм виживанням. Звідси й іронічна реакція – жарт стає своєрідною захисною оболонкою, способом дистанціюватися від жорстоких реалій.

Естетична функція його текстів притаманна унікальному стилю, доступному й символічно багатому. У *«Ефіонії»* він звертається до складних почуттів героїв *«Життя в постійному конфлікті між розвитком пошуку сенсу і боротьбою за виживання»*, *«Тут усе має свій сенс, допоки ти вмієш це знайти»* - резонує з внутрішнім станом кожного читача, дозволяючи побачити власні роздуми в тексті.

Власне, прагматичний рівень у творчості Жадана свідчить про те, що він може впливати на почуття та думки аудиторії, на рівень довіри та впевненості. Завдяки цьому його твори фактично не стають просто літературними текстами, а є об'єднуючим елементом, що гуртує людей через спільний досвід та емоції.

У концепції В. І. Карасика, мовленнєва особистість поділяється на егоцентричну та соціоцентричну залежно від того, чи комунікація спрямована на індивідуальну чи колективну природу. Абсолютно зрозуміло, що Сергій Жадан за своєю природою є егоцентричною мовною особистістю. Його манера писати рясніє нестандартними лексичними конструкціями. Це створює такий собі індивідуальний «авторський стиль». У романі *«Депеш Мод»* він використовує дуже яскраві та неординарні засоби мови, щоб висвітлити те, що закладено всередині героїв. Наприклад, слова: *«Ми всі тут, наче заблукали на станції. Але нам навіть подобається»* несуть в собі

відчуття іронічності стосовно реальності. У романі також застосовується багато розмовної лексики, що підкреслює індивідуальність у мовному самовираженні автора. Жадан грає з повсякденними реаліями, перетворюючи їх у художнє висловлення через гру слів і незвичні метафори.

Проявляється в текстах Жадана і соціоцентричність, хоча й значно меншою мірою. Наприклад, в *«Інтернаті»* автор тексту використовує стандартні мовні формули, характерні для військового чи побутового спілкування, які звикли чути: *«Тримайся. Все буде добре, якщо ти не будеш робити дурниць»*. Банальні за своєю суттю, вони виражають прагнення з його боку створити відчуття єдності та взаємопідтримки між героями. Це допомагає Жадану представити мову, яка у важкі часи об'єднує людей. Цим письменник довів, що вміє зберігати золоту середину між індивідуальним і колективним використанням мовних засобів.

Критерій внутрішньо-національної мовленнєвої культури. Класифікація мовної особистості О. Б. Сиротиніної передбачає сортування на види, серед яких елітарна, середньолітературна, літературно-розмовна, розмовна та фамільярна, розмовна та народна. Мовна особистість Жадана є синтезом деяких із них, що надає їй неймовірної різноманітності. Перш за все, цього письменника можна частково віднести до елітарних, тому що він може створити текст із різноманітним вибором слів і вишуканими образами. У збірці *«Балади війни та відбудови»* він звертається до архетипних символів і глибинних ідей, які вимагають від читача високої духовної підготовленості. Наприклад, у фразі: *«Кожна війна залишає по собі не тільки руїни, а й вічну пам'ять у звуках і тінях»* відображена його багатозаровість, філософська складність мови.

Водночас, літературно-розмовний стиль є одним з ключових для Жадана. У його тексті багато виразів, що переплітаються між високим і низьким контекстами мови. Приклад з *«Ворошиловграда»* ілюструє: *«Коли не знаєш, чого хочеш, краще залишатися на місці. Бо нові дороги — нові пастки»*. У таких висловлюваннях доступність поєднується з зерном філософського осмислення дійсності, привабливим для широкого читацького загалу.

Діалектизми та фольклорний стиль, як зазначалося раніше – наступні головні компоненти мовної особистості Жадана. У *«Інтернаті»* письменник вдається до діалектики для місцевого колориту. Наприклад, слово *«хон»* або вираз *«Ой, куди ми зараз йдемо?»* підтримує створення аури автентичності, показуючи, що дикція мовців має тісний зв'язок з їхнім регіональним і соціальним становищем.

Синкретичні домінанти в мовній особистості – це ті мовні одиниці, за допомогою яких поєднуються риси як мовного, так і комунікативного компонентів, створюючи тим самим ряд підходів до взаємодії мовця зі світом. Ці домінанти дають змогу окреслити різні типи мовленнєвої поведінки: конфліктний, центрований і кооперативний залежно від рівня співпраці та напруженості мовлення. Розглянемо кожен із цих типів на конкретних прикладах і аргументуємо, чому вони необхідні для розвитку унікальної мовної особистості.

Конфліктний тип мовної особистості характеризується активним вираженням негативної оцінки комунікативного партнера або ситуації плюс бажання нав'язати свою точку зору. У творчості Сергія Жадана цей тип яскраво засвідчують діалоги героїв, які перебувають у стані соціального чи психологічного конфлікту. Так, наприклад, у романі *«Ворошиловград»* один

із героїв звертається до головного героя такими словами, насиченими сарказмом: *«Ви всі думаєте, що тут хтось чекає ваших ідей? Тут уже все давно вирішено!»* Ця репліка блискуче відображає конфліктне ставлення персонажа до співрозмовника і загальну ситуацію — незгоду з нав'язаними обставинами. Жадан використовує тут короткі, різкі речення, які підсилюють емоційну напругу та викликають настрій майже повної конфронтації.

Ще один приклад конфліктного типу можна знайти у збірці *«Антенa»*, де ліричний герой повісті виступає з відкритою критикою суспільства: *«Всі говорять про зміни, але ніхто не хоче змінитися сам»*. Цей вислів, маючи дуже високий рівень експресивності та оцінного характеру, яскраво підкреслює активну позицію мовця. Такий підхід дозволяє не лише відобразити внутрішні переживання автора, але й поставити під сумнів звичні соціальні норми.

Наступний тип мовної особистості орієнтований на власне самовираження, часто ігноруючи потреби чи думки співрозмовника. У творах Жадана це простежується через мову персонажа як моновиставу, яка детально роздумує над тим, що відбувається в душі та серці людини. У романі *«Інтернат»* герой говорить: *«Мені байдуже, що вони думають. Я знаю, що правильно, і мені не потрібна їхня підтримка»*. Ця фраза чітко демонструє, як персонаж концентрується на власному баченні реальності, відсуваючи на другий план взаємодію з іншими. Тут простежується відчуження, що дозволяє глибше зрозуміти внутрішній світ героя.

Інший приклад можна взяти з циклу *«Цитатник»*: ліричний герой каже: *«Слова мають значення для того, хто їх говорить, для інших — лише звук»*. Ця фраза означає егоцентричний підхід до спілкування, де головним є висловлення власної позиції, а не наслідки мови. Такий характероцентризм

зазвичай служить Жадану засобом підкреслити самотність у несприятливих соціальних обставинах.

Кооперативний мовний тип особистості ґрунтується на прагненні досягти згоди чи компромісу, навіть якщо це вимагає поступок. Прикладом цього є діалоги героїв у творі Жадана: навіть якщо вони розходилися в думках, вони намагалися знайти спільну мову. У романі *«Депеш Мод»*, один із персонажів під час сварки каже: *«Добре, будь по-твоєму, але давай не псувати стосунки через це»*. Наголошуючи на тому, що функціональний підхід до спілкування, збереження людських стосунків важливіше за захист власної позиції. Інша фраза зі збірки *«Життя Марії»*: *«Ви не повинні погоджуватися зі мною, але хоча б послушайте»*. Це підкреслює бажання взаєморозуміння, навіть у момент незгоди з точкою зору іншого. Цим методом Жадан доводить, що насправді діалог може бути інструментом подолання розбіжностей і збереження людства у важкі часи. Використання синкретичних домінант дає можливість створювати у творчості Жадана мовленнєві ситуації, які індивідуальні й водночас універсальні.

Ці типи допомагають автору відобразити картину сучасного світу, де мова стає інструментом не лише для комунікації, але й для осмислення власного місця у світі. Жадан майстерно інтегрує ці підходи у свої тексти, що дозволяє читачеві глибше відчувати атмосферу та ідеї його творів.

Мовленнєві стратегії виступають фундаментальними блоками особистісної типології мовної особистості, оскільки з них можна побачити, як мовець вступає у взаємодію з навколишнім середовищем, за допомогою яких засобів він досягає своїх комунікативних цілей, як він передає свої ідеї та емоції. У творчості Сергія Жадана ці стратегії реалізуються різними

мовними засобами, що надає неповторності його текстам та індивідуальності героям.

Мовленнєва особистість інвективного типу вважається такою, що має схильність до різкої, часто образливої лексики, яка слугує інструментом емоційного розвантаження чи критики. Персонажі творів Жадана зазвичай вдаються до інвективності, щоб змалювати образи героїзму, про який нібито руйнується суспільство чи психологія. Наприклад, у романі *«Депеш Мод»*, коли головний герой кричить у розпачі: *«Куди, в біса, ми рухаємося, якщо нічого не тримається купи?»*. Ця фраза демонструє, як лайка стає способом підкреслити емоційний стан персонажа – його роздратування і безвихідь. Інвектива тут не лише додає емоційності, а й є суттєвим засобом достовірності, що допомагає відобразити реалії пострадянського суспільства.

Ще одним прикладом може бути збірка оповідань *«Ворошиловград»*, де один із героїв саркастично зазначає: *«Та твоє життя – це суцільний бардак, і ти ще маєш нахабство щось про це говорити?»*. У цьому контексті інвектива використовується, щоб підкреслити конфліктність спілкування, коли напруженість між героями фактично передається такою емоційно насиченою — хоча й дещо грубою — мовою.

Куртуазний тип мовної особистості характеризується підкресленим дотриманням правил мовленнєвого етикету, що, однак, може бути забарвлене сильними емоційними реакціями, такими як плач або розчулення. У творчості Жадана це розкривається через персонажів, які зберегли людяність і стриманість серед загального хаосу та невизначеності.

У романі *«Інтернат»*, один із героїв говорить: *«Я не хотів би вас образити, але здається, ми йдемо неправильним шляхом»*. Такий вибір фрази

свідчить про намагання людини бути тактовною і уважною, відповідаючи на, найчастіше, складну ситуацію. Подібні висловлювання створюють різкий контраст із напруженою ситуацією, що підкреслює людську здатність до взаєморозуміння навіть у кризових умовах.

Ще один приклад куртуазного типу можна знайти у поезії Жадана, де герой говорить до уявного співрозмовника: *«Я вибачаюсь, що так довго мовчав, але це мовчання було потрібне нам обом»*. Тут емоційність виражається через ввічливість і тонкий натяк на глибокі почуття, що створює атмосферу інтимності та спонукає читача до співпереживання.

Рационально-евристичний тип мовної особистості вирізняється прагненням до логічності та раціональності у висловлюваннях, але водночас не виключає проявів емоцій, у будь-якому сенсі, будь то щирий сміх чи сарказм. У текстах Жадана цей тип можна побачити в його героях, які намагаються впоратися зі світовим хаосом за допомогою логіки, не забуваючи при цьому про роль гумору як знімача напруги. Наприклад, у романі *«Месопотамія»* герой, коментуючи чергову життєву драму, зауважує: *«Це було б смішно, якби не було так сумно. Але якщо ти не смієшся, то залишаєшся сам на сам із цим божевіллям»*. Така репліка дає уявлення про гармонійне поєднання раціонального ставлення до аналізу ситуації та спроби полегшити її сприйняття через гумор. Ще один приклад із тексту *«Життя Марії»*: *«Немає жодного сенсу сперечатися з часом. Він усе одно переможе. Тому краще знайти щось, над чим він не має влади»*. Рационально-евристична мовленнєва стратегія тут проявляється у бажанні осмислити неминуче, знайти в ньому місце надії чи іронії.

Типологія мовної особистості Сергія Жадана допомагає зрозуміти, як багатозаровість смислу, характерна для його текстів, створюється через мову. Це виявляє, перш за все, здатність автора використовувати засоби мови на різних рівнях контексту — від соціальної критики до дуже глибоких емоційних роздумів. Його праці доводять, що мова може бути універсальним інструментом у дослідженні людської природи, соціальних змін і культурної трансформації.

Відтак дослідження мовної особистості Жадана зображує його тексти як ті поліфункціональні простори, де когнітивна глибина зливається з емоційною насиченістю і, у свою чергу, з естетичним новаторством. Все це не лише окреслює цінність його творів для сучасної української літератури, а й позначає їх як важливі для міжнародного літературного процесу.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи, у даній роботі розглянуто теми й мотиви, особливості художньої мови, функціонування розмовної лексики діалектизмами, неологізмами та жаргонізмами у творчості Сергія Жадана. Результати дослідження засвідчили, що мовна особистість письменника реалізована в його творах, була принципово унікальним явищем сучасної української літератури. Він синтезує як індивідуальні, так і колективні виміри мовної культури в найбільш гармонійний спосіб. Саме це дозволило письменнику створювати тексти, водночас інноваційні, глибоко національні та актуальні в контексті глобалізованого світу.

Ключовими темами та мотивами письменницької творчості Сергія Жадана є як особистий, так і суспільний досвід. Лейтмотиви самотності, прагнення до свободи, побудови ідентичності та любові, екзистенційного досвіду дозволяють читачеві зануритися у широкий спектр життєвих дилем.

Художня мовна індивідуальність Жадана виражається в акті творення через винахідливість, багат шаровість, своєрідну стилістичну варіативність. Однак високолітературний текст може раптово набувати рис розмовної мови, таким чином стаючи складним, але легко доступним для широкої аудиторії.

Фактичне функціонування в його творчості розмовної лексики, діалектизмів, неологізмів, жаргонізмів виявляє його прагнення зберегти й розвинути українську мовну культуру. Розмовна лексика допомагає передавати персонажа живо і зберігає його автентичність; отже, читач не втрачає з ним контакту. Так, у повісті «Депеш Мод» можна зустріти елементи, характерні для сленгу молоді 90-х, які передають атмосферу періоду. Збереженню національної ідентичності сприяють діалектизми, що сприяють утвердженню регіонально-мовної різноманітності. Художньої

насолоти його текстам надають неологізми, де проявляється нове словотворення. Ці слова збагачують не лише українську літературу, а й є свідченням специфічного погляду письменника на світ, у якому традиційні речі оживають на новому, досить переосмисленому тлі.

Жаргонізми в деяких творах Жадана виконують кілька функцій; зокрема забарвлюють середовище, створюють образ покоління, підкреслюють іронічний настрій текстів. Такий лексичний підхід не лише допомагає Жадану створювати багатовимірні образи, а й розкриває актуальні соціокультурні проблеми сучасної України.

Таким чином, мовна постать Сергія Жадана є досить складним, але гармонійним явищем, у якому глибоке національне коріння межує із прагненням до літературної сучасності. Вибір тем і мовних засобів, стилістичних прийомів не лише дає шанс процесу розвитку української літератури, а й забезпечує здатність національного та індивідуального дискурсів перебувати в безперервній взаємодії всередині тексту. Його твори є прикладом не лише як взірць майстерності, а й як надзвичайно здоровий стимулятор розуміння мовної ідентичності в сучасному світі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Загальне поняття мовної особистості. С.О. Застровська, О.А. Застровський, Теоретичні засади лінгвістичних досліджень.6(ч.1), 2011
2. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. – Київ: ВЦ "Академія", 2004.
3. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / За ред. О. С. Мельничука. – Київ: Вища школа, 1996.
4. Мацько Л. І. Культура української мови. – Київ: Либідь, 1997.
5. Пентилюк М. І. Формування мовної особистості: теоретичні та практичні аспекти. – Чернівці: Рута, 2010.
6. Гудзік І. Мовна особистість у контексті текстової діяльності. – Львів: Світ, 2005.
7. Струганець Л. Я. Мовна особистість у комунікативному просторі. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2007.
8. Вашуленко М. С. Мовленнєва особистість: лінгводидактичний аспект. – Київ: Педагогічна думка, 2011.
9. Голуб Н. Б. Українська мова. Теорія і практика. – Київ: ВЦ "Академія", 2005.
10. Галстян С. С. Языковая личность – основа телевизионной коммуникации/С. С. Галстян//Режим доступу: <http://vestnik.ipk.ru/index.php?id=1544>.
11. А. В. Сотников, Лінгвістика ХХІ століття: нові дослідження і перспективи: МОВНА ОСОБИСТІСТЬ: СТАН ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ
12. Bogin G. I. Tipologiya ponimaniya teksta: ucheb. Posobie / G. I. Bogin. – Kalinin: KGU, 1986. – 87 s.

13. Карасик В.И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс./ В. И. Карасик. – Волгоград: Перемена, 2002. – 142 с.
14. Сиротинина О. Б. Языковая личность и факторы, влияющие на ее становление / О. Б. Сиротинина // Термин и слово: межвуз. сб., посвящ. 80-летию проф. Б. Н. Головина. Н. Новгород, 1997. – С. 7–12.
15. Горелов И. Н. Основы психолінгвістики / И. Н. Горелов, К. Ф. Седов. – М. : Лабиринт, 1997. – 220 с.
16. Мацько Л. І. Культура української мови. – Київ: Либідь, 1997. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. – Київ: ВЦ «Академія», 2004. – с. 212
17. Караулов Ю. Н. Лінгвістичні аспекти мовної особистості. – Москва: Наука, 1987. – с.50
18. Дзюба І. М. Чорний романтик Сергій Жадан. К. : Либідь. 2017, 112 с.
19. Венгринюк Х. Жадан Сергій. Марadona. Вкурсі.ком : веб-сайт. URL: <http://k-vengryniuk.vkursi.com/234.html> (дата звернення 05.05 2024).
20. Жадан С. Цитатник: (Вірші для коханок і коханців) / авт. післямови О. Різниченко; вступ. слово А. Кокотюхи. Київ : Смолоскип, 1995. 62 с.
21. Цівінська Ю. В. Образи та мотиви лірики Сергія Жадана (на матеріалі збірок 1995–2012 років). – Харків: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2013. – 75 с.
22. Галета О. Ідентичність у сучасній українській літературі: між локальним і глобальним. – Львів: Літопис, 2016. – 256 с.
23. Наєнко М. Українська література у світовому контексті. – Київ: Наукова думка, 2012. – 178 с.
24. Кузьменко Е. Простір і час у сучасній українській літературі. – Львів: Літопис, 2018. – 210 с.

25. Воробйов В. Історична пам'ять і національна ідентичність у сучасній українській поезії. – Київ: Освіта, 2019. – 152 с.
26. Бахтін М. М. *Естетика словесної творчості*. – Київ: Либідь, 2007. – 317 с.
27. Кухар О. Р. *Наративізація травми у прозі С. Жадана про війну*. – Київ: КНУ ім. Т. Шевченка, 2020. – 104 с.
28. Бабкіна, Т. «Пам'ять і ідентичність у творчості Сергія Жадана». *Українська література в контексті сучасності*. – Київ: Наукова думка, 2019. – С. 45.
29. Грабовська, І. «Соціокультурні трансформації в сучасній українській поезії». *Науковий вісник Львівського університету*. – Львів, 2020. – С. 32.
30. Сидоренко, Л. «Урбаністичний простір у творчості С. Жадана». *Харківські літературознавчі студії*. – Харків, 2021. – С. 89.
31. Васильєва, О. «Мовна особистість сучасного українського письменника: випадок Сергія Жадана». *Літературознавчий журнал*. – Київ, 2022. – С. 44.